

VY_32_INOVACE_2/02_ČLOVĚK A JEHO SVĚT

Předmět:	Prvouka
Ročník:	3.
Poznámka:	Rostliny
Vypracoval:	Miluše Pourová

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ROSTLINY

Společné znaky rostlin

- Vyživují se
- Reagují na změny teploty prostředí
- Pohybují se
- Rostou a vyvíjejí se
- Přijímají oxid uhličitý
- Vylučují kyslík
- Rozmnožují se

Dělení rostlin

- kvetoucí
- nekvetoucí

Kvetoucí rostliny

Některé rostliny **kvetou**, jsou to **kvetoucí rostliny**. Kvetoucí rostliny jsou **největší rostlinnou skupinou**. Najdeme mezi nimi nejen květiny, ale i trávy, zemědělské plodiny, stromy a keře.

kvetoucí rostliny (příklady):

*kopřiva
dvoudomá*

máta peprná

pýr plazivý

hrách polní

jabloň

Nekvetoucí rostliny

Rostliny, které květy nevytvářejí, nazýváme **nekvetoucí rostliny**. Rostou na vlhkých místech v lese, v parku, ale i na poli.

nekvetoucí rostliny (příklady):

přeslička rolní

kapraď samec

bělomech sivý

řasy

Rostliny tvoří **základ naší stravy i potravy ostatních živých tvorů na Zemi**. Ty, které lidé pěstují pro potravu, nazýváme **užitkové rostliny**.

Některé rostliny lidé šlechtí pro jejich krásný vzhled, barvu či vůni. Jsou to **okrasné rostliny**.

Rostliny volně rostoucí v přírodě nazýváme **plané**. Některé z nich mají **léčivé účinky**.

Nekvetoucí rostliny

- Množí se výtrusy

Kvetoucí rostliny

- užitkové
- okrasné
- léčivé
- jedovaté
- chráněné

Kvetoucí rostliny

Užitkové rostliny
V sadech a ve vinicích se češe ovoce. Roste na ovocných stromech a keřích.

- Ve druhém ročníku jste se naučili rozdělovat ovoce na **malvice**, **peckovice** a **bobule**. Roztrďte podle tohoto dělení ovoce na obrázcích.

V zahradách a na polích pěstujeme **zeleninu**.
Zelenina, to jsou listy, plody a nadzemní i podzemní části některých rostlin.
Rozlišujeme několik druhů zeleniny: **zelenina listová**, **plodová**, **košťálová**, **cibulová** a **kořenová**.

listová	plodová	košťálová	cibulová	kořenová

- Vyjmenujte ostatní zástupce těchto skupin.

Ovoce i zelenina jsou velmi chutná a zdravá. Obsahují mnoho **vitaminů** a **minerálních látek**.

Na polích sklízíme **hospodářské plodiny**: obilniny, luskoviny, okopaniny, píceiny.

Píceiny pěstujeme ke krmení hospodářských zvířat. Jsou to především trávy. K pícinám patří i jetel a vojtěška.

hospodářské plodiny:

okopaniny	luskoviny	obilniny

okopaniny   **luskoviny**   **obilniny**

píceiny   **jetel**   **lipnice**   **vojtěška**

jilek   **jetel**   **lipnice**   **vojtěška**

- Co se vyrábí z jednotlivých hospodářských plodin?

37

Okrasné rostliny
Okrasné rostliny se dlouhodobým pěstováním šlechtily, což znamená, že jsou oproti plané rostoucím obvykle větší a hezčí.

ruže   *tulipán*   *kosatec*   *maceška*   *pivoňka*

Léčivé rostliny
Určité části léčivých rostlin obsahují účinné hojivé látky. Vyrábějí se z nich některá léčiva.

heřmáněk   *mateřídouška*   *lipa*   *jitrocel*   *ruže šípová*

Jedovaté rostliny
Plody některých rostlin jsou pro člověka **jedovaté**. Nikdy je **neochutnávejte**. Jedovaté rostliny se naučte poznávat:

rulík zlomocný   *vraní oko čtyřlísté*   *durman obecný*   *konvalinka vonná (s plody)*

Chráněné rostliny
Mnoho druhů rostlin je **chráněno**. Jsou to ty, kterým hrozí vyhynutí. Takto ohrožené druhy rostlin chrání zákon, nesmíme je trhat a ani přesazovat do zahrádek.

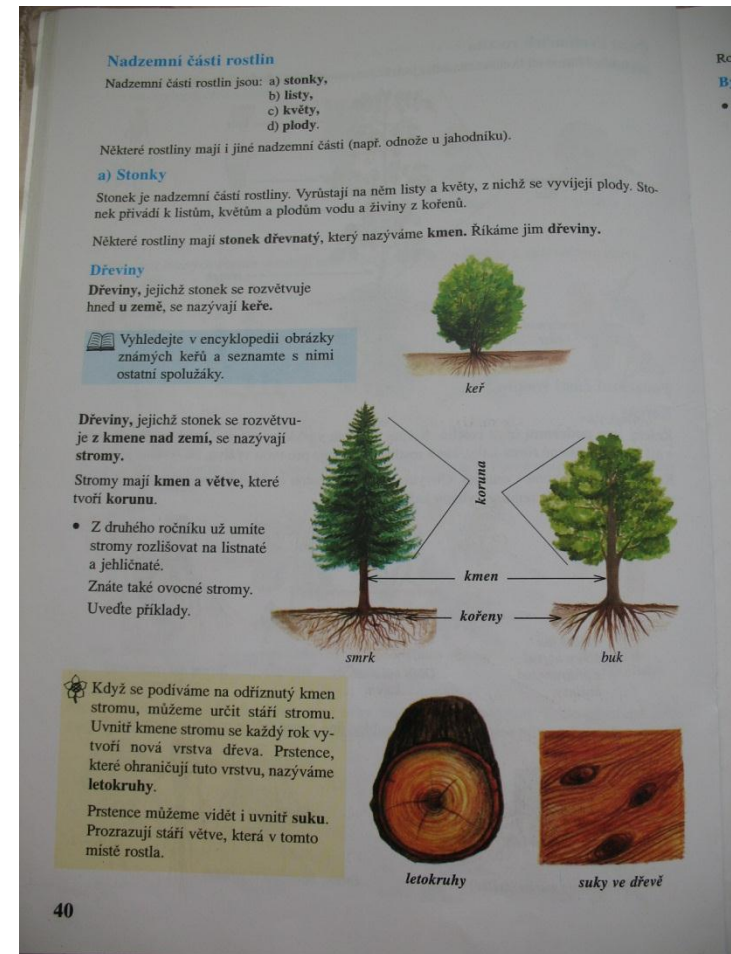
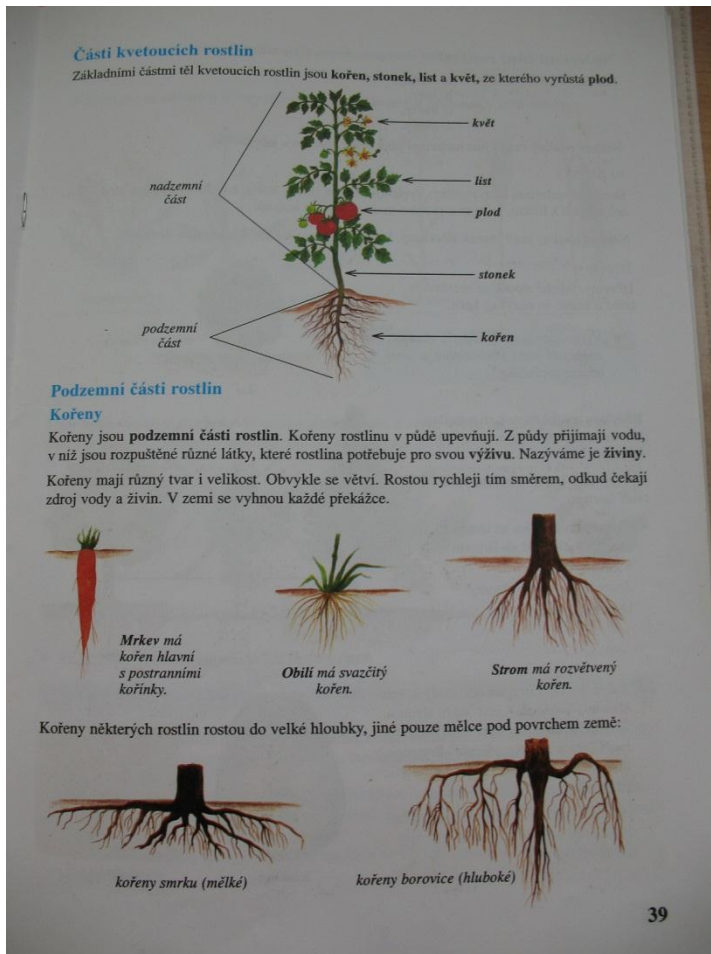
leknín   *koniklec*   *hořec*   *lilie*

38

Části kvetoucích rostlin

- Nadzemní část: stonek
list
květ
plod
- Podzemní část: kořen

Části kvetoucích rostlin

Dřeviny

- Mají dřevnatý stonek – kmen
letokruhy
suky
- Části těla: kořeny
kmen
koruna (větve a listy)
- Stromy – mají kmen
- Keře

Byliny

- Mají dužnatý stonek:
  - stvol – bez listů
  - lodyha – stonek s listy
  - stéblo – většinou dutý s kolénky

Listy

- Části listů: čepel
řapík
- listy jednoduché – čepel má jednu část
- listy složené – čepel má několik částí

Listy

Rostliny, které mají **dužnatý** (nedřevnatý) stonk, nazýváme **byliny**.

Byliny

- Pozorujte na obrázcích stonky různých bylin a všimněte si odlišnosti v jejich stavbě.

pampeliška   *jitrocel*   *mateřídouška*   *kopretina*   *žito*   *ječmen*

stvol stonk bez listů   *lodyha stonk s listy*   *stéblo stonk většinou dutý s kolénky*

b) Listy

Listy bylin vyrůstají ze stonku. U stromů a keřů rostou z větví. Vyráší na jaře, přes léto jsou zelené a na podzim žloutnou a usychají. Na zimu opadávají.

rašící list na jaře   *zelený list v létě*   *usychající a opadávající list na podzim*

- Ze kterého listnatého stromu je list na obrázku?

 Které stromy jsou u nás i v zimě zelené? Jak se nazývají jejich listy?

Listy jsou zelené a většinou ploché. Zachycují tak hodně světla potřebného pro výživu celé rostliny. Zelená barva listů je způsobena barvivem, kterému říkáme **zeleň listová**.

 Nakreslete list konkrétního stromu. Spolužáci hádají, ze kterého listnatého nebo jehličnatého stromu list pochází. (Za každý správně uhodnutý list si můžete započítat 1 bod a soutěžit, kdo nasbírá bodů nejvíc.)
Na závěr roztrďte společně obrázky na listy ze stromů listnatých, listnatých ovocných a jehličnatých.

41

Tvary listů

Tvary listů jsou různorodé, listy mají tvar jehlice, kopí či taliře. Většina listů se skládá ze dvou částí: **čepel** a **řapík**.

čepel je plochá část listu   *řapík*

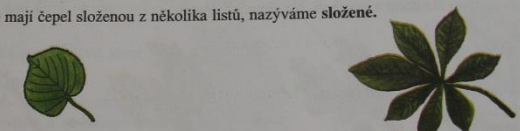
list buku

 Které z listů na obrázcích mají odlišné čepel a řapík?

list jitrocele   *list tulipánu*   *list třešně*   *list javoru*

Listy, které mají čepel z jedné části, nazýváme **jednoduché**.
Listy, které mají čepel složenou z několika listů, nazýváme **složené**.

Lipa má listy jednoduché.   *Jirovec maďal má listy složené.*

 V nejbližším okolí školy vyhledejte volně rostoucí stromy a byliny. Přineste si některé jejich listy a určujte, zda mají odlišeny čepel a řapík. Zkuste určit názvy těchto stromů a bylin.

Listy jehličnatých stromů nazýváme **jehlice**.

 Poznáte, z kterých jehličnatých stromů jsou tyto větvičky?

42

Květy

- Části květu: kalich
korunní lístky
pestík (samičí část květu)
tyčinky (samčí část květu)

Květy

c) Květy

Květ je okrasou každé kvetoucí rostliny. Nejvíce rostlin kvete **na jaře**. Květy se liší barvou, tvarem i vůní.

- Uvedené kvetoucí rostliny rozřídte na ty, které pěstujeme na zahradě nebo na poli, a na ty, které rostou volně v přírodě.

kosatec

pomménka

řebříček

slunečnice

sasanka

koníček

pryskyřník

blatouch

violka trojbarevná

růže

astra

divizna

Květy slouží k rozmnožování rostlin. Mají část samčí a část samičí.

tyčinka (samčí část květu)

pestík (samičí část květu)

korunní lístek

kalich

části květu

Při jarní vycházce do přírody pozorujte, podle čeho si hmyz vybírá květy k opylení. Velké a silně vonící květy zbarvené modře, žluté a bílé lákají především včely a vosy. Květy s hlubokými kalichy opylují čmeláci. Brouci mají v oblíbené žluté květy. Motýly vábí pestrost barev květů. Květy jsou opylovány i nočním hmyzem.

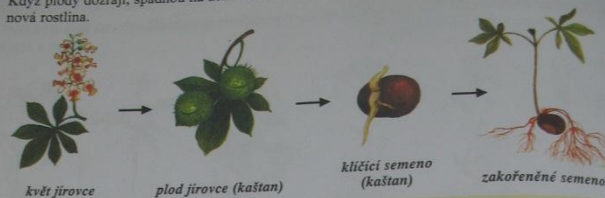
Plody

- Dužnaté :
  - peckovice
  - malvice
  - bobule
- Suché:
  - makovice
  - ořech
  - lusk

Plody

d) Plody

Plody se vyvinou z opylených květů. Obsahují semena. Když plody dozrají, spadnou na zem. Semena vyklíčí, zakoření a objeví se první listky. Vyrůstá nová rostlina.

V přírodě pozorujte, jakými způsoby jsou semena rostlin po okolí roznášena. Plody a semena rostlin odnáší **vitr**, **voda** nebo **zvířata**. Plody a semena užitkových rostlin rozšiřuje po okolí člověk.

Plody dužnaté a suché

Dužnaté plody obsahují pecku nebo jádra, která jsou obalena **dužninou**. Jsou to plody ovocných stromů a keřů.

Plody, které dužninu nemají, nazýváme **suché**.

*V projektu byly použity obrázky
z učebnice PRVOUKA 3, Nová škola*